

Araştırma Makalesi

AFET SONRASI SPORCULARIN SPORDA PSİKOLOJİK İHTİYAÇ DURUMLARI İLE AFET TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ)

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL NEEDS OF ATHLETES IN SPORTS AND THEIR DISASTER ATTITUDES AFTER DISASTER (ADIYAMAN PROVINCE EXAMPLE)

Gönderilen Tarih: 05/11/2024
Kabul Edilen Tarih: 19/12/2024

Yusuf FIRAT

Adıyaman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Adıyaman

Orcid: 0009-0009-5922-9209

Fatih MURATHAN

Adıyaman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Adıyaman

Orcid: 0000-0000-0000-0000

Dilay DALGA

Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Elazığ

Orcid: 0009-0008-7767-0201

* Sorumlu Yazar: Fatih MURATHAN, Adıyaman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, E-mail: fmurathan@adiyaman.edu.tr

* Bu çalışma 1919B012316512 proje numarası ile Tübitak 2209A – Öğrenci Projeleri tarafından desteklenmiştir.

Afet Sonrası Sporcuların Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumları ile Afet Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Adıyaman İli Örneği)

ÖZ

Bu araştırma ile afet bölgesinde 06 Şubat 2023 depremini yaşayan sporcuların temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi ile afete ilişkin tutumlarının psikolojik ihtiyaçlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu ana amaç doğrultusunda sporcuların farklı değişkenlere göre temel psikolojik ihtiyaçlarının değerlendirilmesi de alt amaçları oluşturmaktadır. Araştırma evrenini 06 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Adıyaman ilindeki herhangi bir spor branşına kayıtlı lisansı bulunan 17-35 yaş aralığındaki sporcular oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 06 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Adıyaman ilindeki Futbol, Basketbol, Voleybol, Okçuluk, Atletizm, Savunma Sporları, ve Güreş spor branşlarında sporcu lisansına sahip 266 erkek 172 kadın sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Karaşin ve ark. (2023) yılında gerçekleştirdikleri "Depreme Yönelik Tutum Ölçeği" ile Sarı ve ark. (2022) yılında gerçekleştirdikleri "Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumları Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada araştırma grubunun demografik özelliklerinin belirlendiği sporcu bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan sporcuların depreme yönelik tutumları ile sporda psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında pozitif yönde ortanın üzerinde ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=.667$). Dolayısıyla sporcuların depreme yönelik tutum puanları arttıkça sporda psikolojik ihtiyaç düzeyleri de arttığı gözlenmiştir. Araştırmada sonuç olarak deprem bölgesinde yaşayan sporcuların sporda psikolojik ihtiyaç düzeylerinin ortanın üzerinde olduğunun gözlenmesi sporcuların dikkat, algı, motivasyon gibi psikolojik faktörlerin geliştirilmesine yönelik destek çalışmalarına ihtiyaç duyduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, sporcu, psikolojik ihtiyaç, tutum

Examination of the Relationship Between Psychological Needs of Athletes in Sports and Their Disaster Attitudes After Disaster (Adıyaman Province Example)

ABSTRACT

This research aims to determine the basic psychological needs of athletes who experienced the February 6, 2023 earthquake in the disaster region and to examine the effects of their attitudes towards the disaster on their psychological needs. In line with this main objective, the evaluation of the basic psychological needs of athletes according to different variables constitutes the sub-objectives. The research universe consists of athletes between the ages of 17-35 who are registered and licensed in any sports branch in the Adıyaman province that experienced the February 6, 2023 earthquake. The sample group consists of 266 male and 172 female athletes who have athlete licenses in the sports branches of Football, Basketball, Volleyball, Archery, Athletics, Self-Defense Sports, and Wrestling in the Adıyaman province that experienced the February 6, 2023 earthquake. The "Attitude Towards Earthquake Scale" conducted by Karaşin et al. (2023) and the "Psychological Needs States Scale in Sports" conducted by Sarı et al. (2022) were used as data collection tools in the research. In addition, the athlete information form, which determined the demographic characteristics of the research group, was used in the study. As a result of the research, it was determined that there was a positive relationship above average between the attitudes of the athletes participating in the research towards earthquake and their psychological need levels in sports ($r=.667$). Therefore, it was observed that as the attitude scores of the athletes towards earthquake increased, their psychological need levels in sports also increased. As a result of the research, it was concluded that the psychological need levels of the athletes living in the earthquake region were above average and that athletes needed support studies to develop psychological factors such as attention, perception and motivation.

Keywords: Disaster, athlete, psychological need, attitude

GİRİŞ

Türkiye’de 06.02.2023 tarihinde ilk önce merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık, daha sonrasında da merkez üssü Kahramanmaraş Elbistan olan ve Türkiye’nin 10 ilini kapsayan depremde de çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Bununla da kalmayıp bilhassa deprem bölgesinde ikamet edenler başta olmak üzere tüm Türkiye’de psikolojik ve travmatik bir durum oluşmuştur. 06.02.2023 tarihinde meydana gelen ve 10 ili etkileyen Kahramanmaraş merkezli depremlerin yaklaşık 15 milyonluk bir nüfusu kapsadığı bilinmektedir. Düzenli spor yapan ve ilgili bölgede yaşayan bireylerin tutumunu ölçmek bu nokta önemli hale gelmektedir. Sporcuların diğer bireylerle olan iletişimlerini onları birçok yönden etkilemektedir. Özellikle antrenör, ebeveyn ve akranlar gibi önemli kişiler tarafından oluşturulan sosyal çevre sporcuların güdülenmelerine ve güdülenme ile ilişkili birçok önemli unsura etki edebilir¹.

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı’na göre bireylerin özerklik, yeterlik ve ilişkili olma şeklinde üç temel psikolojik ihtiyacı bulunmaktadır^{2,3}. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramına göre bireylerin özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının tatmin olması onların güdülenmelerini ve iyi oluşlarını olumlu olarak etkilemektedir. Bu noktada bu araştırma ile bölgedeki sporcuların afet sonrasındaki spor branşına ait temel psikolojik ihtiyaçları belirlenecek olup bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulacak şekilde problemin çözümü sağlanabilecektir. Temel psikolojik ihtiyaçları değerlendirmeye yönelik araştırmalar incelendiğinde ilk olarak ihtiyaçların tatmini konusuna odaklanıldığı görülmektedir^{4,5}. Bu konudaki ilk araştırmalar temel psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesini tek boyutlu bir yapı olarak ele alarak ihtiyaçların tatmininin az ya da çok olmasını değerlendirmişlerdir. Bu doğrultuda ele alındığında özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının tatmin edilmesinin olumlu duygu durumu, psikolojik iyi oluş, içsel güdülenme ve akış deneyimi ile pozitif olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir⁶⁻¹⁰.

Doğal afetler içerisinde yer alan depreme yönelik olarak bireylerde kaygı, depresyon, anksiyete vb. faktörler artış göstermektedir. Bu sorunların çözülmesi ve buna yönelik önlemlerin alınması elzem olarak görülmektedir¹¹. Depremi tam olarak ne zaman ortaya konacağı bilinmemekle birlikte, bu konuda çeşitli tahminlerin deprem risk analizi modelleri ile yapıldığını söylemek mümkündür¹²⁻¹⁴. Bu da hem bireysel hem kurumsal hem de devlet olarak depreme yönelik önlemler alması gerektiğinin bir gerçeğidir. Bu bağlamda bu çalışma ile afeti yaşayan sporcuların afete ilişkin tutumlarının spordaki psikolojik ihtiyaçlarına etkisinin belirlenmesi açısından özgün nitelik taşımaktadır.

Konu alanı ile ilgili gerçekleştirilen çalışmada büyük bir bölümü deprem kuşağı içerisinde yer alan Pakistan’ın Belucistan eyaletinin Quetta şehrinde hayatını sürdüren insanların örneklem alınmış bireylerin depremin oluşturacağı muhtemel risklerin farkında olduğu ancak depreme karşı kaderci bir tutumda oldukları sonucuna ulaşılmıştır¹⁵. Bu durumdan hareketle de bireylerin depreme yönelik tutumlarında ihmalin olduğunu söylemek mümkündür. Lübnan ve Türkiye’deki lise öğrencilerinin deprem konusundaki algılarını karşılaştırmalı olarak ortaya konan çalışmadaki sonuçta da, her iki ülke için de deprem konusunda kaderci tutumun ön planda olmasıdır¹⁶.

Depreme yönelik bilinçli olmak, bu konuyla ilgili eğitim almak, deprem hususunda önem arz etmektedir¹⁷⁻¹⁹. Bu araştırma yardımıyla doğal afet konusunda farklı meslek gruplarında çalışmalar alan yazın çalışmalarında gerçekleştirilmiş olup sporcular

açısından gerçekleştirilmiş olması hem bu alandaki bireylerin farkındalıklarını artıracak hem de psikolojik faktörlere etkisi ile performans yapılarını nasıl düzenleyeceğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Depreme yönelik tutumda çeşitli faktörler etkilidir. Bu faktörler, bilişsel, sosyokültürel, ekonomik ve psikolojik faktörleri içermektedir. Psikolojik ve bilişsel faktörlerin diğer faktörlere göre daha önemli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim yoluyla da depreme yönelik tutumda farkındalık oluşturulabilmektedir²⁰. Alan yazında 2017 yılında alana kazandırılan çalışmada Amerika Birleşik Devletleri ile Japonya'nın deprem bölgelerine yakın yerlerinde ikamet edenler örneklem alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmadaki amaç, bu bölgelerde yaşayan bireylerin depreme yönelik tutumlarının belirlenmesidir. İki grup arasında bazı değişkenlerin önem düzeyinde farklılık olsa da depreme yönelik tutumda motivasyon, depreme hazırlık durumu ve deprem deneyiminin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın depremi yaşayan sporcular üzerine gerçekleştirilmiş olması tutumlarının psikolojik etkenlere etkisinin ilişki yönünü belirlemede katkısı ile birlikte ve sporcuların tutumları ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkilerde belirlenmiştir²¹.

Bu bağlamda bu araştırma ile afet bölgesinde 06 Şubat 2023 depremini yaşayan sporcuların temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi ile afete ilişkin tutumlarının psikolojik ihtiyaçlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu ana amaç doğrultusunda sporcuların farklı değişkenlere göre temel psikolojik ihtiyaçlarının değerlendirilmesi de alt amaçları oluşturmaktadır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Modeli

Araştırma nicel araştırma türünde olup betimsel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ölçekler arası karşılaştırmalarda ilişki tarama modelinden faydalanılmıştır. Bu modelde, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığının ve/veya derecesinin belirlenmesi amaçlanır²².

Katılımcılar

Araştırma evrenini 06 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Adıyaman ilindeki herhangi bir spor branşına kayıtlı lisansı bulunan 17-35 yaş aralığındaki sporcular oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 06 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Adıyaman ilindeki Futbol, Basketbol, Voleybol, Okçuluk, Atletizm, Savunma Sporları ve Güreş spor branşlarında sporcu lisansına sahip 266 erkek 172 kadın sporcudan oluşmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan örneklem grubunun tanımlayıcı istatistiklerine Tablo 1'de yer verilmiştir (Bkz.Tablo1).

Tablo 1. Araştırma Grubunun Tanımlayıcı İstatistikleri

Kişisel Bilgiler	Değişkenler	f	%
Cinsiyetiniz	Kadın	172	39.26
	Erkek	266	60.74
Depremde Birinci Dereceden Yakınınızı Kaybettiniz mi?	Evet	79	18.04
	Hayır	359	81.96
Millilik Durumunuz	Evet	43	9.81
	Hayır	395	90.18
Spor Yaşınız	4 Yıl ve Altı	104	23.74
	5-10 Yıl	245	55.92
	11 yıl ve Üstü	89	20.33

Öğrenim Durumunuz	Orta Öğretim	138	31.50
	Ön Lisans /Lisans	281	64.15
	Lisans Üstü	19	4.34
Spor Branşınız	Futbol	115	26.25
	Basketbol	86	19.63
	Voleybol	79	18.03
	Savunma Sporları	61	13.92
	Atletizm	36	8.21
	Okçuluk	33	7.53
	Güreş	28	6.39
Yaşadığınız Yer	Müstakil Ev	95	21.68
	Geçici Barınma Merkezi	227	51.82
	Apartman Dairesi	116	26.48

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak Karaşin ve ark. (2023)²³ yılında gerçekleştirdikleri “Depreme Yönelik Tutum Ölçeği” ile Sarı ve ark. (2022)²⁴ yılında gerçekleştirdikleri “Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumları Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada araştırma grubunun demografik özelliklerinin belirlendiği sporcu bilgi formu kullanılmıştır. Depreme Yönelik tutum ölçeği dört farklı boyuttan oluşmaktadır. Önlem boyutu (11 madde), bireylerin deprem öncesinde ve sırasında alacakları önlemlere ilişkin tutumlarını değerlendirmektedir. İhmal boyutu (6 madde) ise, bireylerin deprem riskiyle ilgili ihmalci davranışlarına odaklanmaktadır. Kaygı boyutu (21 madde), bireylerin depreme yönelik endişelerini ve kaygılarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Son olarak, kadercilik algısı boyutu (3 madde) ise, bireylerin depremi kaderleri olarak görme eğilimlerini belirlemektedir. Ölçek 41 maddeden oluşmakta olup beşli likert türündedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 41 olup en yüksek puan 205’dir.

Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği 29 maddeden oluşmakta olup yedili derecelendirme türüne sahiptir. Sporcuların algısına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının ne derece tatmin olduğunu ve engellendiğini değerlendirmektedir. Ölçek altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar özerklik tatmini (5 madde), özerklik engellenmesi (5 madde), yeterlik tatmini (5 madde), yeterlik engellenmesi (4 madde), ilişkili olma tatmini (5 madde) ve ilişkili olma engellenmesi (5 madde). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29 olup en yüksek puan 203’tür.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılacak istatistiksel değerlendirmelerde SPSS 22.00 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada betimleyici istatistiklerden frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre bağımlı değişkenlerde farklılık olup olmadığını belirlemek için iki seçenekli bağımsız değişkenlerde dağılım normal ise bağımsız grup t-testi, dağılım normal yüzdelerde değilse ise Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Benzer şekilde, ikiden fazla seçeneği olan bağımsız değişkene göre, bağımlı değişkenlerde farklılık olup olmadığını belirlemek için parametrik ise tek yönlü varyans analizi, non-parametrik ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Normallik için skewness (çarpıklık)- kurtosis (basıklık) referans aralıkları dikkate alınmıştır. Bağımlı değişkenler arasındaki ilişki düzeyini ve yönünü belirlemek için Pearson Çarpım Momentleri Korelasyonu kullanılmıştır. Regresyon analizi uygulama parametrelerinin uygun olduğu takdirde, Bağımlı değişkenlerin birbirlerinin anlamlı yordayıcısı olup olmadığını belirlemek için ise, basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar % 95’lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma Yayın Etiği

Bu çalışmada Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 14/05/2024 tarihinde ve 57 sıra numarası ile alınan etik kurul onay belgesi ile etik izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Tablo 2. Araştırma Grubunun Cinsiyet Durumlarına Göre Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının İstatistiksel Değerlendirmesi

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Özerklik Tatmini (5 md)	Kadın	172	4.33	0.86	-1.412	.118
	Erkek	266	4.38	0.94		
Özerklik Engellenmesi (5 md)	Kadın	172	3.39	0.68	2.108	.002*
	Erkek	266	3.24	0.70		
Yeterlik Tatmini (5 md)	Kadın	172	5.07	2.13	.126	.812
	Erkek	266	5.63	2.45		
Yeterlik Engellenmesi (4 md)	Kadın	172	3.96	1.07	1.863	.000**
	Erkek	266	4.03	1.48		
İlişkili Olma Tatmini (5 md)	Kadın	172	3.30	1.21	-.918	.766
	Erkek	266	3.39	1.33		
İlişkili Olma engellenmesi (5 md)	Kadın	172	5.69	2.88	1.645	.001**
	Erkek	266	5.14	2.65		
Sporda Psikolojik İhtiyaç Ölçeği Toplam Puan	Kadın	172	4.29	2.03	.688	.122
	Erkek	266	4.30	2.11		

*p<0,05

Tablo 2’de araştırma grubunun cinsiyet durumlarına göre Sporda Psikolojik ihtiyaçlar ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarının istatistiksel değerlendirmelerine yer verilmiştir. Buna göre tabloda cinsiyet durumu açısından ölçeğin özerklik engellenmesi (t=2.108, p=.002), yeterlik engellenmesi (t=1.863, p=.000) ve ilişkili olma engellenmesi (t=1.645, p=.001) alt boyutlarından kadın sporcular açısından anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir(p<0.05). Ölçeğin toplam puanı açısından cinsiyet durumunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir (t=.688, p=.122).

Tablo 3. Araştırma Grubunun Spor Yaşı Durumlarına Göre Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının İstatistiksel Değerlendirmesi

Boyutlar	Spor Yaşı	N	\bar{x}	SS	F	P	Tukey
Özerklik Tatmini (5 md)	4 Yıl ve altı	104	4.18	2.03	-1.068	.613	
	5-10 Yıl	245	4.36	2.18			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.41	2.21			
Özerklik Engellenmesi (5 md)	4 Yıl ve altı	104	5.35	3.31	3,161	.001	3>1, 3>2
	5-10 Yıl	245	4.48	2.96			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.11	2.65			
Yeterlik Tatmini (5 md)	4 Yıl ve altı	104	4.07	1.89	-1.118	.505	
	5-10 Yıl	245	4.49	2.09			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.96	2.21			
Yeterlik Engellenmesi (4 md)	4 Yıl ve altı	104	5.25	3.10	2.844	.000	3>1, 3>2
	5-10 Yıl	245	5.03	3.03			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.78	2.76			
İlişkili Olma Tatmini (5 md)	4 Yıl ve altı	104	3.96	1.33	-1.719	.124	
	5-10 Yıl	245	4.03	2.43			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.26	2.56			

İlişkili Olma Engellenmesi (5 md)	4 Yıl ve altı	104	4.40	1.68	3.061	.002	3>1, 3>2
	5-10 Yıl	245	4.28	1.89			
Sporda Psikolojik İhtiyaç Ölçeği Toplam Puan	4 Yıl ve altı	104	4.53	2.05	-1.288	.106	
	5-10 Yıl	245	4.44	1.99			
	11 Yıl ve Üstü	89	4.52	2.03			

*p<0,05

Tablo 3'de araştırma grubunun spor yaşı durumlarına göre Sporda Psikolojik ihtiyaçlar ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarının Anova testi ve devamında Tukey testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre tabloda spor yaşı durumu açısından ölçeğin özerklik engellenmesi (t=3.161, p=.001), yeterlik engellenmesi (t=2.844, p=.000) ve ilişkili olma engellenmesi (t=3.061, p=.002) alt boyutlarından spor yaşı 11 yıl ve üstü olan sporcular lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir (p<0.05). Ölçeğin toplam puanı açısından spor yaşı durumunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir (t=-1.288, p=.106).

Tablo 4. Araştırma Grubunun Cinsiyet Durumlarına Göre Depreme Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının İstatistiksel Değerlendirmesi

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
	Önlem (11 md)	Kadın	172	3.71	1.38	2.402
Erkek		266	3.26	1.21		
İhmal (6 md)	Kadın	172	4.04	2.09	-1.118	.246
	Erkek	266	3.55	1.99		
Kaygı (21 md)	Kadın	172	4.82	2.69	2.520	.001*
	Erkek	266	4.98	2.95		
Kadercilik (3 md)	Kadın	172	2.68	.69	-1.063	.138
	Erkek	266	3.04	1.82		
Depreme Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puan (41 md)	Kadın	172	3.81	2.03	2.782	.000*
	Erkek	266	3.70	1.95		

*p<0,05

Tablo 4'de araştırma grubunun cinsiyet durumlarına göre depreme yönelik tutum ölçeği toplam puan ve alt boyutları açısından değerlendirmesine yer verilmiştir. Buna göre cinsiyet açısından sporcuların depreme yönelik tutum ölçeği toplam puanında (t=2.782, p=.000), önlem alt boyutunda (t=2.402, p=.002), kaygı alt boyutunda (t=2.520, p=.001) kadın sporcular lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 5. Araştırma Grubunun Depremde 1. Dereceden Yakınını Kaybetme Durumlarına Göre Depreme Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının İstatistiksel Değerlendirmesi

	Yakın Kaybetme Durumu	n	\bar{X}	Ss	t	p
	Önlem (11 md)	Evet	79	4.38	2.01	1.918
Hayır		359	3.68	1.86		
İhmal (6 md)	Evet	79	4.49	2.33	-1.068	.216
	Hayır	359	3.55	1.70		
Kaygı (21 md)	Evet	79	4.60	2.38	1.766	.003*
	Hayır	359	4.28	2.24		
Kadercilik (3 md)	Evet	79	4.33	2.29	1.966	.001*
	Hayır	359	3.52	1.71		
Depreme Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puan (41 md)	Evet	79	4.45	2.29	2.057	.000*
	Hayır	359	3.75	1.93		

*p<0,05

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan sporcuların 06 Şubat 2023 depremlerinde birinci dereceden yakınlarını kaybetme durumlarına göre depreme yönelik tutum ölçeği toplam puanı ($t=2.057$, $p=.000$), kadercilik alt boyutu ($t=1.966$, $p=.001$), kaygı alt boyutu ($t=1.766$, $p=.003$) ve önlem alt boyutlarında ($t=1.918$, $p=.002$) anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık gözlenen alt boyutların depremde birinci dereceden yakınını kaybedenler lehine olduğu gözlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 6. Araştırma Grubunun Depreme Yönelik Tutum Ölçeği ile Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Arasındaki İlişki Sonuçları

Depreme Yönelik Tutum	Sporda Psikolojik İhtiyaçlar	
	r	p
	.667	.000*

Tablo 6'daki analiz sonuçlarına göre araştırma grubunun depreme yönelik tutum düzeyleri ile sporda psikolojik ihtiyaç düzeyleri ile ilişkisi yordandırmıştır. Buna göre araştırmaya katılan sporcuların depreme yönelik tutumları ile sporda psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında pozitif yönde ortanın üzerinde ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=.667$). Dolayısıyla sporcuların depreme yönelik tutum puanları arttıkça sporda psikolojik ihtiyaç düzeyleri de arttığı gözlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma da 06 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Adıyaman ilindeki farklı spor branşlarında lisanslı sporcu olan bireylerin depreme yönelik tutumları ile sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sporcuların doğal afet sonrası psikolojik durumlarının etkileri çeşitli değişkenler açısından yordandırmıştır. Araştırma sonucunda araştırma katılan sporcuların cinsiyet durumu açısından depreme yönelik tutum puanlarının ortalamasının üzerinde ve kadın sporcular lehine olduğu gözlenmiştir. 2016 yılında gerçekleştirilen çalışmada gerçekleştirdikleri çalışmada hemşirelerin deprem konusunda tutum ve algı puanları ortalamasının üstünde olduğu tespit edilmiştir²⁵. Ayrıca bir başka araştırmada da yaşlılar üzerine gerçekleştirilen çalışmada yaşlıların deprem konusunda bilgilerinin olduğu ancak bu konuda bir hazırlıklarının bulunmadığı tespit edilmiştir²⁶. Bu durum doğal afet olan deprem konusunda tutum açısından toplumdan topluma farklılık olduğunun göstergesi sayılabilmektedir. 2021 yılında öğretim üyeleri üzerinde yapılan çalışmalarında, öğretim üyelerinin depreme hazırlık düzeylerinin yetersiz olduğu, bu konuda eğitim ihtiyacının olduğunu ortaya konulmuştur²⁷. Konu alanı ile ilgili 2022 yılında gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının deprem konusundaki farkındalıklarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, deprem konusunda kişilerin eğitim alması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır²⁸. Konu alanı ile ilgili çalışma sonuçları ile çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Depreme ilişkin tutum düzeylerinin ortalamasının üzerinde çıkması durumu popülasyondaki sporcuların depremi yakından deneyimlemeleri durumu ile açıklanabilir.

Araştırma sonucunda deprem ile ilgili bireyde oluşan tutumlarda çeşitli faktörlerin etkili olduğu alan yazında açıklanmıştır. Özellikle araştırmada kullanılan ölçeklerdeki sporcu bilgi formu üzerindeki değişkenlerin depreme ilişkin tutumları farklı noktalardan etkiledikleri kanısı oluşmaktadır. Ayrıca alan yazında bu etki faktörleri, bilişsel, sosyokültürel, ekonomik ve psikolojik faktörler olarak açıklamaktadır. Psikolojik ve bilişsel faktörlerin diğer faktörlere göre daha önemli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca

eğitim yoluyla da depreme yönelik tutumda farkındalık oluşturulabilmektedir²⁰. 2017 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada Amerika Birleşik Devletleri ile Japonya'nın deprem bölgelerine yakın yerlerinde ikamet edenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada iki grup arasında bazı değişkenlerin önem düzeyinde farklılık olsa da depreme yönelik tutumda motivasyon, depreme hazırlık durumu ve deprem deneyiminin etkili olduğu tespit edilmiştir²¹. Alan yazında bir araştırmada deprem bölgesi üzerinde olan Bükreş'te ikamet edenlerin deprem konusundaki algıları incelenmiş, sonuç olarak yaş, eğitim, depreme maruz kalma gibi durumlarda deprem algısının değiştiği, bunun dışında yaşanan yer, ikamet edilen konut tipinin de deprem algısında önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir^{29,30}. 2013 yılındaki bir araştırmada tarafından alana kazandırılan çalışmada depreme maruz kalmış 9. Sınıf öğrencilerinin deprem ile ilgili görüşleri alınmıştır. Katılımcıların depremi "kıyamet günü, korku, canavar ve beşik, ölüm ve felaket" olarak algıladıkları yapılan nitel araştırma sonucunda tespit edilmiştir³¹. Konu alanı ile ilgili bir başka araştırmada depremi yaşayan öğrenciler tarafından deprem "kıyamet günü, ölüm, Azrail" gibi ifadelerle benzetilmiştir³².

Araştırmanın sonucunda araştırma grubunun cinsiyet durumlarına göre Sporda Psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinin özerklik engellenmesi ($t=2.108$, $p=.002$), yeterlik engellenmesi ($t=1.863$, $p=.000$) ve ilişkili olma engellenmesi ($t=1.645$, $p=.001$) alt boyutlarından kadın sporcular açısından anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Alan yazında, üniversite öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaçlarının bu değişkene göre farklılık gösterdiğini saptamıştır³³. Bunun yanında 2019 yılındaki iki araştırmada cinsiyet değişkenine göre psikolojik ihtiyaçların farklılaşmadığı sonucu ifade edilmiştir^{34,35}. Bu araştırmada da öğrencilerin sporda psikolojik ihtiyaçları cinsiyet değişkenine göre incelenmiş ve bu iki değişken arasında farklılık olduğu gözlenmiştir. Alt problem ile ilgili alan yazın çalışmasında, kadın katılımcıların ilişki tatmini alt boyutunda erkeklere oranla daha yüksek ortalama elde ettikleri sonucuna varmıştır²⁶. 2009 yılındaki bir başka araştırmada da kadınların erkeklere oranla bağımsızlık ve ilişki tatmini katsayılarının daha yüksek olduklarını belirtmişlerdir³⁶. Temel psikolojik ihtiyaçlar çerçevesinde özerklik, yeterlik ve ilişki tatmini yüksek olan bireyler kendilerini iletişime açık, yeni şeyler öğrenmeye istekli ve daha başarılı bireyler olarak ifade etmektedirler³⁷. Cinsiyet değişkeni açısından farklılaşmanın kadınların lehine olması kadınların morfolojik özellikleri yanında psikolojik yapılarının erkeklerden farklılaşmasıyla açıklanabilmektedir.

Araştırma sonucunda araştırma grubunu oluşturan sporcuların spor branşı değişkenine göre sporda psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik yapılan istatistiksel değerlendirme sonucunda; sporcuların spor branşları açısından sporda psikolojik ihtiyaçlarının anlamlı farklılaşmadığı saptanmıştır. 2018 yılındaki bir araştırmada spor branşı değişkenine göre psikolojik ihtiyaçların değişkenlik gösterdiği sonucu ortaya konmuştur³⁸. Alan yazın çalışmasıyla bizim çalışmamızdaki farklılaşan sonuçların araştırma popülasyonun genellikle alt yaş kategorisi ile amatör düzeyde sporcu sayısının fazlalığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda spor yaşı durumu açısından ölçeğin özerklik engellenmesi ($t=3.161$, $p=.001$), yeterlik engellenmesi ($t=2.844$, $p=.000$) ve ilişkili olma engellenmesi ($t=3.061$, $p=.002$) alt boyutlarından spor yaşı 11 yıl ve üstü olan sporcular lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Alan yazındaki 2020 yılındaki bir araştırmada yalnızca özerlik alt boyutunda anlamlı bir farkın olduğuna dikkat çekerken, yeterlik ve

ilişki alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır³⁹. Aynı şekilde 2019 yılındaki bir başka araştırmada deneyim ile temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutları arasında anlamlı bir farkın olmadığını dile getirmişlerdir³⁵. Öte yandan 2019 yılındaki bir başka araştırmada, egzersiz geçmişinin artmasıyla özerklik, yeterlik ve ilişki tatmin düzeylerinde artış olduğunu belirtmiştir³⁶. Alan yazındaki spor yaşına göre değerlendirmelerde bizim çalışma sonuçları ile farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu durumun sporcuların spor yaşı ilerledikçe eğitim, sportif deneyim durumlarının da geliştiği buna bağlı olarak psikolojik ihtiyaç durumlarını karşılayabilecek seviyeye ulaşabildikleri kanısıyla ifade edilebilmektedir.

Tüm bu sonuçlar ışığında bu araştırma sonucunda asrın felaketini yaşayan bölgedeki sporcuların deprem ve ilişkili afet durumlarına ilişkin farkındalıklarının ve tutum puanlarının yükseldiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda sporcuların psikolojik ihtiyaç durumlarının artmasıyla birlikte depreme ilişkin tutum puanlarının da yükseldiği gözlenmiştir. Bu durumun insanların deneyimledikleri kötü durumların psikolojik faktörlerin etkisi ile günlük yaşam, meslek ve iş durumlarını da doğrudan etkiledikleri sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Chu TL., Zhang T. (2019). The roles of coaches, peers, and parents in athletes' basic psychological needs: A mixed-studies review. *International Journal of Sports Science and Coaching*. 14(4), 569-588.
2. Deci EL., Ryan RM. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*. 11(4), 227-268.
3. Ng JY., Lonsdale C., Hodge K. (2011). The basic needs satisfaction in sport scale (bnsss): instrument development and initial validity evidence. *Psychology of Sport and Exercise*. 12(3), 257-264.
4. Adie JW., Duda JL., Ntoumanis N. (2008). Autonomy support, basic need satisfaction and the optimal functioning of adult male and female sport participants: a test of basic needs theory. *Motivation and Emotion*. 32(3), 189-199.
5. Gillet N., Vallerand RJ., Paty E., Gobancé L., Berjot S. (2010). French validation and adaptation of the perceived autonomy support scale for exercise settings to the sport context. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 8(2), 117-128.
6. Hollembeak J., Amorose A. (2005). Perceived coaching behaviors and college athletes' intrinsic motivation: a test of self-determination theory. *Journal of Applied Sport Psychology*. 17(1), 20-36.
7. Gagné M., Ryan RM., Bargmann K. (2003). Autonomy support and need satisfaction in the motivation and well-being of gymnasts. *Journal of Applied Sport Psychology*. 15, 372-390.
8. Reinboth M., Duda, JL. (2006). Perceived motivational climate, need satisfaction and indices of well-being in team sports: a longitudinal perspective. *Psychology of Sport and Exercise*. 7(3), 269-286.
9. Kowal J., Fortier MS. (2000). Testing relationships from the hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation using flow as a motivational consequence. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 71(2), 171-181.

10. Kipp LE., Weiss MR. (2013). Social influences, psychological need satisfaction, and well-being among female adolescent gymnasts. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*. 2(1), 62.
11. Sönmez MB.(2022). Deprem psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Dergisi*. 21, 337-343.
12. Sevimli Uİ., Ünlügenç Ü. C.(2022) Malatya ovacık fay zonunun yazıhan segmentinin istatistiksel deprem risk analizi. *Çukurova Üniversitesi Yer Bilimleri Dergisi*, 56(1), 38-61.
13. Sevimli Uİ. (2022). Adıyaman ve civarının istatistiksel deprem risk analizi. *Çukurova Üniversitesi Yer Bilimleri Dergisi*. 56(1), 62-80.
14. Karcı M., Şahin İ. (2022). Derin öğrenme yöntemleri kullanılarak deprem tahmini gerçekleştirilmesi. *The Journal of Artificial Intelligence*. 5(1), 23-34.
15. Ainuddin S., Routray JK., Ainuddin S. (2014). People's risk perception in earthquake prone Quetta city of Baluchistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 7, 165-175.
16. Baytiyeh H., Öcal A. (2016). High school students' perceptions of earthquake disaster: A comparative study of Lebanon and Turkey. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 18, 56-63.
17. Çavuş R., Balçın MD. (2020). Deprem eğitim merkezi gezisinin ortaokul öğrencilerinin depreme yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(2), 55-72.
18. Ulukoca N., Baş D., Kuloğlu Y. (2017). Kırklareli Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin depreme yönelik bilgi ve tutumlarının incelenmesi. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*. 9(36), 768-776.
19. Maizar E., Gayatri D., Nuraini T. (2021). Knowledge of mitigation and attitude of preparedness of vocational health programs students in Jakarta in facing earthquake disasters. *Enfermería Clínica*. 31, S419-S423.
20. Asgary A., Willis KG. (1997). Household behaviour in response to earthquake risk: an assessment of alternative theories. *Disasters*. 21(4), 354-365.
21. Johnson BB., Nakayachi K. (2017). Examining associations between citizens' beliefs and attitudes about uncertainty and their earthquake risk judgments, preparedness intentions, and mitigation policy support in Japan and the United States. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 22, 37-45.
22. Fraenkel JR., Wallen NE., Hyun HH. (2012). How to design and evaluate research in education. New York: McGraw-Hill.
23. Karaşin Y., Filiz M., Karagöz Y. (2023). Depreme yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*. 6(2), 548-561.
24. Sarı İ., Urfa O., Ersöz G., Aşçı FH. (2022). Sporcuların temel psikolojik ihtiyaçlarının tatmini ve engellenmesinin ölçülmesi: ölçek uyarlama çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*. 33(2), 85.104.
25. Shapira S., Aharonson-Daniel L., Bar-Dayyan Y., Sykes D., Adini B. (2016). Knowledge, perceptions, attitudes and willingness to report to work in an earthquake: A pilot study comparing Canadian versus Israeli hospital nursing staff. *International Emergency Nursing*, 25, 7-12.
26. Songlar T., La-or NPP., Chomchoe C., Khunthason S. (2019). Knowledge, attitude and practice (KAP) of earthquake preparedness amongst the elderly in risk areas: Chiang Rai, Thailand. *Journal of Health Research*. 33(1), 2-13.
27. Özdemir R., Demir C., Catak B. (2021). Faculty members' earthquake preparedness levels and their related factors: a cross-sectional study from a

- university in a high-risk earthquake zone in Turkey. *Journal of Injury and Violence Research*. 13(2), 151.
28. Bilen E., Polat M. (2022). Öğretmen adaylarının deprem farkındalığına ilişkin görüşleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*. 4(1), 155-173.
 29. Armaş I. (2006). Earthquake risk perception in Bucharest, Romania. *Risk Analysis*. 26(5), 1223-1234.
 30. Moon JW., Hwang H., Chung JB. (2020). Factors affecting awareness of preparedness after moderate earthquakes: An analysis of the Pohang earthquake in Korea. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*. 29(3), 405-420.
 31. Aksoy B. (2013). Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin "deprem" kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 5(1), 247-265.
 32. Karakuş U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 18(29), 97-116.
 33. Özlü K., Çekin R., Kurnaz F. (2022). Spor bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin sporda psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 2(1), 48-65.
 34. Öner Ç. (2019). Egzersiz katılımcılarının temel psikolojik ihtiyaçları ve mental iyi oluşlarının incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 2(2), 159-174.
 35. Gürer B., Kılınc Z. (2019). Doğa sporları yapanların temel psikolojik ihtiyaçlarının zihinsel dayanıklılığa etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 222-233.
 36. Kashdan TB., Mishra A., Breen WE., Froh JJ. (2009). Gender differences in gratitude: examining appraisals, narratives, the willingness to express emotions, and changes in psychological needs. *Journal of Personality*. 77(3), 691-730.
 37. Murathan G. (2023). Assessing mindfulness characteristics of sport science students. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*. 8(24), 2431- 2450.
 38. Gezer H. (2018). Bireysel ve takım sporları ile uğraşan üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yönetimi Anabilim Dalı, Erzurum*.
 39. Tiryaki K., Pehlivan, M., Kaya HB. (2020). Koronavirüs (Covid-19) tedbirleri kapsamında evde kalan spor bilimleri fakültesi öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Spor Eğitim Dergisi*. 4(3), 43-53.